

ВІДГУК

**на дисертацію Гордєєва Володимира Анатолійовича
«Український народний танець на Поліссі: регіональні особливості
лексики», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
мистецтвознавства (спеціальність 26.00.01 – теорія та історія культури)**

Становлення України є фактичним процесом, який беззаперечно триває різними періодами, а теперішній час коротко можна охарактеризувати як національне усвідомлення свого коріння, що супроводжується формуванням могутньої державності, формуванням важливості сприйняття культури народу, яка передається у родинних звичаях та обрядах, у мові, в ужитковому мистецтві, народному костюмі, через пісню, танець тощо.

З небуття повертаються твори літератури і мистецтва, що, здавалося, давно були втраченими, забутими. Народне танцювальне мистецтво за рішенням цілого ряду міжнародних організацій в тому числі і ЮНЕСКО зараховано до нематеріального світового надбання людства. За роки тоталітарного режиму багато аспектів національної танцювальної культури втрачено, саме тому важливим є принцип наукового підходу до танцю як певного мистецького явища культурної спадщини країни.

І в даному контексті аналізована дисертаційна робота є однією з таких, що розширюють наші знання про культурний простір, надаючи йому інших ознак, ставить за мету виявити чимало артефактів, а також «технологій» їх створення в історичній ретроспективі. А відтак, помітно впливає на інформаційну базу сучасної національної культури.

Автор аналізованої дисертаційної роботи ставить за мету дослідити образно-тематичні, структурно-функціональні особливості хореографічної лексики українського танцю Рівненського Поліського Рівненського Полісся України, залучаючи до цього максимальний арсенал наявних засобів.

Зазначимо найбільш помітні переваги даного дослідження, які характеризуються актуальністю окресленого наукового пошуку, структурованістю усіх його складових - мети, завдань, наукової новизни та практичної значимості; чіткістю визначення предмету і об'єкту наукового пошуку та самої структури дослідження, що засвідчує сформованість його автора як професіонального науковця, здатного самостійно проводити науковий пошук, інтерпретувати отриману інформацію та робити відповідні висновки.

У роботі ґрунтовно аналізуються теоретичні та методологічні аспекти дослідження, розглядаються особливості функціонування професійного та аматорського хореографічного мистецтва в регіоні, розробка і введення якого до наукового обігу значно розширює предметне поле дослідження. .

Автор розкриває роль етнонаціональних рухових архетипів у системі сакрального світобачення народу і архаїчного хореографічного мислення, формування структурних й символічних особливостей хореографічної лексики як форми існування провідних хореографічних образів українського народного

танцю, визначає історіографічний доробок, розкриває категоріальний апарат дослідження, здійснює теоретичний аналіз історико-етнографічної, філософської, культурологічної, мистецтвознавчої літератури з проблеми формування специфіки хореографічної лексики українського народного танцю, визначаються й методологічні принципи дослідження.

До цього ряду слід віднести й авторський аналіз історико-культурних засад розвитку українського народного танцю, специфіки його автохтонних пластичних форм, зв'язків українського танцювального мистецтва з язичницькими віруваннями та міфологією, а відтак встановлення типових ознак семантики і символіки хореографічної пластики, композиційних побудов й образів.

При цьому автор зазначає, що «українська народна танцювальна лексика є загальнодоступною для етнічної спільноти і розглядається як система танцювальних рухів, що виконує емоційно-образну та знаково-символічну функцію в рамках національних традицій».

До позитивних аспектів роботи слід віднести й уміння автора розкрити етнографічну специфіку Полісся, що полягає, на його думку, у його центральному положенні на перехресті трьох східнослов'янських етносів, інтенсивних міжетнічних взаємозв'язках та збереженні до нашого часу багатьох реліктових форм й елементів традиційної народної культури, хореографічної практики тощо.

У даному II розділі роботи досліджуються характерні ознаки побуту і культури поліщуків, що вплинули в подальшому на формування лексики поліського народного танцю, а також на нові етнокультурні реалії, процес наповнення традиційної хореографічної лексики новими сучасними смислами і якостями.

Достатньо вмотивовано розкрито умови та етапи тривалої локалізації Поліського краю, що позначилися на формуванні регіональної культури поліщуків (від історичного самовизначення – до відповідності сучасному адміністративному устрою України).

При цьому автор зазначає, що формування народної хореографічної культури Полісся призвело до стабілізації певних динамічних властивостей хореографічного руху полісян: достатньої свободи та спрямованості протікання, комфортного помірно-швидкого темпоритму, ґрунтового відчуття ваги тіла (зв'язку із землею, земним тяжінням) у різноманітних стрибкових пересуваннях.

Автор фіксує і розкриває джерела танцювальної лексики українських народних танців даного регіону на основі вивчення опублікованих матеріалів етнографічних експедицій, історичних джерел, розшифровки відеозаписів, фотоматеріалів, замальовок, аудіо записів й текстових матеріалів фольклорно-етнографічних експедицій територією Рівненського Полісся, здійснених і за його участі. При цьому представлений матеріал характеризує відповідний критичний аналіз і логіка викладення. А згадані вже матеріали експедицій (1994-2001 рр.)

доповнюють відомі дослідження хореографічної лексики краю унікальними даними, підкріплені вивченням їх історичних джерел та походження.

Відзначається і вміння дисертанта аналізувати сучасний стан збереження та розвитку українського народного танцю, виокремлення характерних рис та напрямів поповнення хореографічних традицій, на прикладі розгляду творчості аматорських й професійних хореографічних колективів Рівненського Полісся, а також загальних тенденцій, принципів, методів та прийомів використання загальнонаціональної і регіональної лексики українського народного танцю. В роботі достатньо професійно систематизовано регіональну хореографічну лексику в постановках хореографічних колективів Рівненщини.

Як позитивне слід відзначити і вміння виявляти і узагальнювати тенденції збагачення й трансформації хореографічної лексики Рівненського Полісся в різних формах сучасного фольклоризму як творчої і свідомої діяльності, спрямованої на збереження фольклорної традиції

Гордєєв В.А. визначає сучасний етап розвитку хореографічного мистецтва в Україні як «дію двох взаємообумовлених тенденцій: розвитку загальнонаціональної манери виконання українського народного танцю та збереження особливостей танцювальної культури регіонального поширення. Одним із найефективніших шляхів до поповнення хореографічних традицій є пошукова діяльність фольклорних експедицій (запис танцювальної лексики від народних танцівників) та опрацювання автентичного лексичного матеріалу постановниками-аматорами і професійними балетмейстерами – керівниками гуртків, колективів, студентами й викладачами мистецьких навчальних закладів».

На цій підставі наукова новизна роботи не викликає сумнівів та виокремлюється Гордєєвим В.А. наступними положеннями:

- проведенням комплексних досліджень лексики українського народного танцю Рівненського Полісся в широкому історико-культурному контексті;
- введенням до наукового обігу джерелознавчих етнофольклорних матеріалів, що збагачують історію розвитку української танцювальної культури Рівненського Полісся, розкривають її зв'язки з лексичними особливостями народних танців сусідніх країн;
- виявленням ролі фольклорних традицій у розвитку народно-сценічного танцювального мистецтва Полісся, що містяться у прадавніх звичаях краю та унікальності ментально-психологічних якостей місцевого населення в інтерпретації національного образу світу;
- дослідженням шляхів збереження й розвитку регіональних особливостей поліських танців у контексті аналізу творчої діяльності ансамблю народного танцю «Полісянка»;
- з'ясуванням ролі художнього колективу у збереженні та розвитку регіональної хореографічної культури в Україні.

Дисертант уточнює ряд понятійно-категоріальних термінів українського хореографічного мистецтва та специфіку виявлення регіональної лексики народного танцю.

Важливим є зв'язок даного дослідження вже з наявними роботами щодо питань збереження етнокультурних ознак у регіональній хореографічній практиці.

Проаналізувавши дисертацію Гордєєва А.В., стає зрозумілим, що вона написана людиною-практиком, яка на власному досвіді знає предмет даного дослідження. Ця робота є результатом його багаторічної мистецької діяльності. Цей факт надає більшого значення дослідженню, де автор знає і розуміє весь спектр розкритих ним питань.

Відтак дослідження являє собою вдалу спробу системного науково-мистецького аналізу українського народного танцю Поліського регіону України, хоча й не може претендувати на вичерпний аналіз.

Позитивно оцінюючи проведені дослідження і втілення його матеріалів у даній дисертації, слід акцентувати увагу на окремих недоліках, неточностях чи питаннях, які виникають у результаті детального ознайомлення з її змістом

Йдеться про достатньо об'ємні цитування у I-II розділах дослідження, які лише дещо перевантажують сприйняття тексту. Зустрічаються некоректні дискусійні цитування загально вживаних наукових суджень та думок, які зрештою не стосуються основного предмету дослідження. Все це цілком природно зумовило наявність певних дискусійних моментів і зауважень.

Зупинимось на основних проблемних питаннях:

1. Вражає кількість детального опрацьованих наукових робіт (інколи датованих минулим століттям, цей коментар більше стосується загалом до проблематики висвітлення розвитку сучасного стану науки в Україні). Цікавить розуміння дисертанта розкриття наукової думки у сучасних дослідженнях українських науковців (Білаш П. М., Бігус О. О., Бойко О. С., Волчукова В. М., Медвіль Т. А., Нечитайло В. С., Пастух В. В. Підлипської А. М., Степанюка І. В. та ін.) регіональних особливостей фольклору, танцювального мистецтва та культури.

2. Серед значної кількості наукових праць автор наводить матеріал чималої кількості навчальних посібників, які активно цитувати в науковій роботі не зовсім коректно. Це стосується й окремих посилань на науково-методичні праці з класичного танцю (балетної лексики), в тому числі, А.Ваганової та М.Тарасова та ін., у яких не йдеться про регіональну українську хореографію.

3. Попри чітко визначені територіальні межі Рівненського Полісся, що є предметом наукового аналізу автора, в якому автор визначає певні локальні особливості побуту і традиційної культури їх населення та, водночас, характеризується притаманними для всього регіону специфічними спільностями, передусім, збереженістю словесного, музичного і танцювального фольклору. Цікавить думка дисертанта щодо впливу на народний танець

українського Полісся суміжних етнорегіонів та етнічних груп що населяють даний регіон?

4. У дослідженні використовується певні цифрове позначення танцювальних рухів. Наприклад: «Повторюють усі разом комбінацію 2 «піке» з потрійними притупами (2 рази) дівчата бігунцем (*рух № 247*) обходять хлопців; усі разом виконують «дрібшечки» з просуванням вперед (*рух №387*) 2/8 та роблять таким самим рухом «шен» виходячи за куліси» (с. 123-125, 131). По тексту даної роботи і в додатках немає їх розшифровки. Тож чим зумовлено таке використання зашифровки танцювальних рухів і відповідно джерело походження даної нумерація?

5. Автором проведений розгляд низки хореографічних постановок провідних митців хореографічного мистецтва України, зокрема: В. Марущака «Танець з квітами», «Ой там на точку...», «Така в них доля», С. Пасічника побутовий танець «Поліський козачок» та ін. з детальним описом архітектоніка танцювальних номерів, танцювальної лексики та втілення законів драматургічної побудови хореографічного творів. Було б цілком доречним з'ясувати в чому вбачаються вибір саме цих творів і яке їх мистецьке значення?

6. «Випадає» з цього переліку хореографічних творів розгляд хореографічної композиції В. Марущака «Святковий "Гопак"», який, як відомо, є танцем українських козаків Центральної України. Чим зумовлено наведення даного прикладу у дисертації і яке відношення цей танець має до українського народного танцю на Поліссі та регіональних особливостей лексики?

7. Вивчення мистецтва українського народного танцю цілком логічно передбачає польові дослідження середовища його виникнення, розповсюдження, існування в побуті на родинно-побутовому рівні. Тоді які матеріали фольклорно-етнографічних експедицій були опрацьовані автором як безпосереднім їх учасником?

8. Одним із центрів вивчення та збереження народної хореографічної спадщини в Рівненському Поліссі, є зазначений автором Рівненський державний гуманітарний університет – багатопрофільний заклад вищої освіти, що здійснює підготовку фахівців культурно-мистецького напрямку. Яке відношення до українського народного танцю регіону Полісся мають випускники кафедри різних років, перераховані у дисертації (с. 163)? Наприклад: Сергій Наєнко, автором зазначено, що він є головний балетмейстер Львівського національного академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької (за фактом займає посаду балетмейстера-постановника театру), провідні солісти цього ж театру О. Дмитрієва, В. Рижий, адже дані фахівці представляють класичний балет; Тетяна Чакава, автором зазначено є викладачем кафедри хореографії інституту шоу-бізнесу ПВНЗ «Європейський

університет» (на даний час не викладає в цьому ЗВО) і не працює в Україні загалом вона займається розвитком сучасних напрямків танцю. Виклик сумнів наведений приклад інших випускників, які не працюють на поприщі українського народного танцю. Якщо дослідник вважає за потрібне то він говорить саме про ті персоналії, що мають причетність до українського поліського танцю, наприклад таких як: Алла Самохвалова, Наталія Дзюбенко, Ігор Андрушко, Юрій Бугрин, Володимир та Марічка Чмір, родини Плес, Грусєвих та інші, цей перелік можна продовжувати. А мистецтво-творчість діяльність всіх цих людей може стати окремим дисертаційним дослідженням. Чим покликаний вибір саме такого переліку випускників даного ЗВО?

У той же час висловлені зауваження і побажання до автора дисертації торкаються основних засад даного дослідження, є частковими і такими, що знижують позитивної оцінки рецензованої роботи і не впливають на її вартість місце у мистецтвознавчій науці України. Частина виділених проблем цілком можуть стати проблематикою подальшого вивчення українського народного танцю Полісся.

Тож ця робота вирішує актуальні наукові проблеми вивчення теорії і історії культури сьогодення, роль мистецтва та народної художньої творчості у формуванні національної культури, містить обґрунтовані та доказові висновки відповідно до вимог структури.

Актуальність дослідження, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, вивітлення поставленої мети і завдань, сформульовані висновки дають підстави стверджувати, що дисертація Гордєєва Володимира Анатолійовича «Український народний танець на Поліссі: регіональні особливості лексики», подана на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства (спеціальність 26.00.01 – теорія та історія культури) являє собою самостійне завершене дослідження і відповідає чинним вимогам порядку присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури (мистецтвознавство). Автореферат та публікації за темою роботи віддзеркалюють її зміст.

Офіційний опонент:

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри режисури та хореографії

Львівського національного університету

імені Івана Франка

О. А. Плахотнюк

Прикарпатський національний
університет ім. Василя Стефаника
ИДОР № 0302-15/18

М. П. Підтверджую
ПІДТВЕРДЖУЮ
Ім. ІВАН ФРАНКА